

**BOODSCHAP VAN PAUS FRANCISCUS
VOOR DE 53STE WERELDDAG van de SOCIALE
COMMUNICATIEMIDDELEN
MEDIAZONDAG**

***Wij zijn elkaars ledematen (Ef 4,25).
Van sociale netwerken naar een menselijke gemeenschap***

Dierbare broeders en zusters

Sinds de komst van het internet, streeft de Kerk ernaar om het te gebruiken ten dienste van interpersoonlijke ontmoetingen en wereldwijde solidariteit. Met deze *Boodschap* wil ik u nogmaals uitnodigen om over het fundament en het belang van het in relatie staan met elkaar na te denken, en om midden de immense uitdagingen van de huidige communicatiecontext, het verlangen van de mens om niet aan zijn lot te worden overgelaten, te herontdekken.

De metafoor van ‘netwerk’ en ‘gemeenschap’

De mediawereld is vandaag de dag zo alomtegenwoordig dat ze onlosmakelijk verbonden is met de dagelijkse levenssfeer. Het netwerk is een hedendaagse verworvenheid. Het is een nieuwe bron van kennis en relaties die voorheen volstrekt ondenkbaar was. In verband met de ingrijpende technologische veranderingen in het proces van opmaak, verspreiding en gebruik van inhoud wijzen vele deskundigen ook op de verontrustende risico's die het zoeken naar en delen van betrouwbare informatie op wereldschaal met zich meebrengen. Hoewel internet op een buitengewone manier toegang tot kennis verschaft, is het ook één van de meest kwetsbare plaatsen voor het doorgeven van verkeerde informatie en voor het bewust en gericht vervormen van feiten en interpersoonlijke relaties, wat vaak uitdraait op een vorm van verdachtmaking.

We moeten erkennen dat het sociale netwerk enerzijds ons meer met elkaar verbindt om ons op die manier in staat te stellen elkaar te vinden en te helpen, maar zich anderzijds ook leent tot het manipuleren van persoonsgegevens voor politieke of economische belangen, zonder de persoon en zijn rechten te respecteren. Uit statistieken blijkt dat één op de vier jongeren betrokken is bij *cyberpersten*.¹

In deze complexe context kan het nuttig zijn om opnieuw na te denken over de metafoor van het *netwerk* dat aan de basis van het Internet ligt, om het positieve potentieel ervan te herontdekken. Het beeld van het netwerk nodigt ons uit om ons te bezinnen over de veelheid van verbindingslijnen en knooppunten die zonder centrum, hiërarchische structuur of verticale organisatie voor de stabiliteit van het netwerk zorgen. Het netwerk functioneert dankzij de gemeenschappelijke bijdrage van alle elementen.

Vanuit antropologisch perspectief roept de metafoor van het netwerk een ander rijke beeldspraak op: de *gemeenschap*. De kracht van de gemeenschap is afhankelijk van haar onderlinge samenhang en solidariteit, die berust op wederzijds vertrouwen en

¹ Om dit fenomeen te beteugelen zal een *Internationale Observatorium voor Cyberpersten*, met hoofdzetel in het Vaticaan, opgericht worden.

gemeenschappelijk nagestreefde doelstellingen. De gemeenschap als netwerk van solidariteit vereist een wederzijds luisteren en dialogeren, gebaseerd op een verantwoord taalgebruik.

Zoals het er nu voorstaat, is het voor iedereen duidelijk dat de *sociale netwerkgemeenschap* niet automatisch hetzelfde betekent als gemeenschap. In het beste geval geven deze *virtuele gemeenschappen* blijk van samenhang en solidariteit, maar vaak blijven ze gewoon groepen van individuen die elkaar herkennen door eerder toevallig gemeenschappelijke interesses of argumenten. Bovendien wordt de identiteit binnen het sociale netwerk vaak bepaald door het zich afzetten tegen anderen, tegen degenen die niet tot de groep behoren. We omschrijven onszelf eerder op basis van waarin we van elkaar verschillen dan van wat ons verbindt; wat aanleiding kan geven tot achterdocht en het uiten van allerlei etnische, seksuele, religieuze en andere vooroordelen. Deze trend is een voedingsbodem voor groepen die diversiteit uitsluiten en ook in een digitale omgeving een ongebreideld individualisme aanwakkeren dat soms uitloopt in het opwekken van spiralen van haat. Wat een venster op de wereld zou moeten zijn, wordt zo een uitstalraam waarin men zijn eigen narcisme te kijk zet.

Het internet is een kans om ontmoetingen met anderen te bevorderen, maar het kan ons ook meer en meer isoleren, te vergelijken met het verstrikt raken in een spinnenweb. Vooral jongeren worden het meest blootgesteld aan de illusie dat *sociale netwerken* hen op relationeel vlak alles kunnen geven. Zo worden sommigen ‘sociale kluzenaars’, die het risico lopen volledig van de maatschappij te vervreemden. Deze dramatische dynamiek onthult een ernstige ontwrichting in het relationele weefsel van de samenleving die we niet kunnen ontkennen.

Deze veelzijdige en verraderlijke werkelijkheid roept verschillende ethische, juridische, politieke en economische vragen op en daagt ook de Kerk uit. Terwijl regeringen zoeken naar wettelijke maatregelen om de oorspronkelijke visie van een vrij, open en veilig netwerk te beschermen, hebben we allemaal de mogelijkheid en de verantwoordelijkheid om het positieve gebruik ervan te bevorderen.

Het is duidelijk dat het vermenigvuldigen van verbindingen niet voldoende is om het wederzijdse begrip te bevorderen. Hoe kunnen we dan, in het besef dat we ook op het *onlinenetwerk* een verantwoordelijkheid tegenover elkaar hebben, onze ware gemeenschapsidentiteit terugvinden?

“Wij zijn elkaars ledematen”

Een mogelijk antwoord kan geschetst worden vanuit een derde metafoor, die van *het lichaam en de ledematen*, die de apostel Paulus gebruikt om de wederkerige relatie tussen mensen te beschrijven, vertrekkend vanuit een dynamisch geheel dat hen verenigt. «Daarom, doe de leugen weg; iedereen moet tegen de naaste de waarheid spreken, want wij zijn elkaars ledematen» (Ef 4,25). *Als ledematen met elkaar verbonden zijn*, is de diepe motivatie waarmee de apostel ons uitnodigt om de leugen opzij te zetten en de waarheid te vertellen: de verplichting om de waarheid te bewaken vloeit voort uit de noodzaak om de onderlinge gemeenschap niet te negeren. Waarheid wordt immers geopenbaard in gemeenschap. Leugens daarentegen zijn een egoïstische weigering te erkennen dat we ledematen zijn van één lichaam zijn, een weigering om onszelf te geven aan anderen, waardoor de enige manier om onszelf terug te vinden verloren gaat.

De metafoor van het lichaam en zijn ledematen doet ons nadenken over onze identiteit die berust op gemeenschap en op het wezenlijk anders zijn van de ander. Als christenen erkennen wij dat

we allen ledematen zijn van het ene lichaam waarvan Christus het hoofd is. Dit helpt ons om mensen niet als potentiële concurrenten te zien, maar om zelfs onze vijanden als menselijke personen te beschouwen. Dan hebben we niet langer een tegenstander nodig om onze eigen identiteit te bepalen, want Christus' blik die niemand uitsluit leert ons het anders-zijn van de ander te herontdekken als een integraal onderdeel van en voorwaarde voor relatie en nabijheid.

Dit vermogen tot begrip en interpersoonlijke communicatie is gebaseerd op de liefdesgemeenschap tussen de goddelijke Personen. God is geen Eenzaamheid, maar Gemeenschap; Hij is Liefde en dus communicatie, want liefde communiceert altijd, meer nog, ze deelt zich mee om de ander te kunnen ontmoeten. Om met ons te communiceren en zichzelf aan ons mee te delen, past God zich aan onze taal aan en voert Hij in de geschiedenis een echte dialoog met de mensheid (cf. Tweede Vaticaans concilie, dogmatische constitutie *Dei Verbum*, 2).

Omdat we geschapen zijn naar het beeld en de gelijkenis van God die gemeenschap is en zichzelf meedeelt, dragen we in ons hart altijd een diep heimwee mee naar het leven in gemeenschap, naar het deel uitmaken van een gemeenschap. *Niets is meer in overeenstemming met onze natuur als het aangaan van wederzijdse relaties, als het elkaar nodig hebben*, bevestigt de Heilige Basilius.²

De huidige context roept ons allen op om te investeren in relaties en om ook op het internet en via het internet het interpersoonlijke karakter van ons mens zijn te bevestigen. Zeker wij christenen zijn geroepen om deze gemeenschap, die onze identiteit als gelovigen kenmerkt, zichtbaar te maken. Geloof is immers zelf relatie en ontmoeting. Geïnspireerd door Gods liefde kunnen we communiceren en het geschenk van de ander verwelkomen, begrijpen en beantwoorden.

Het is precies deze gemeenschap naar het beeld van de Drie-eenheid die het verschil tussen de persoon en het individu laat zien. Uit het geloof in de Drie-ene God volgt dat ik de ander nodig heb om mezelf te zijn. Ik ben pas echt mens, echt persoon als ik in relatie tred met anderen. Het woord 'persoon' betekent in feite dat de mens een 'gezicht' is, naar de ander gericht, betrokken op de anderen. Ons leven wordt menselijker in zoverre zijn aard minder individueel en meer persoonlijk wordt. De authentieke weg van vermenselijking loopt van het individu, dat de ander als zijn rivaal ziet, naar de persoon die de ander als zijn tochtgenoot herkent.

Van "likes" naar "Amen"

Het beeld van het lichaam en de ledematen herinnert ons eraan dat het gebruik van de *sociale netwerken* complementair is met een fysieke ontmoeting die tot leven komt via het lichaam, het hart, de ogen, de blik, de adem van de ander. Als het internet gebruikt wordt als een uitwerking of als een vooruitzicht van zo'n ontmoeting, dan wordt het 'netwerk'-concept niet verraden en blijft het een hulpmiddel tot gemeenschap. Als een gezin het netwerk gebruikt om meer verbonden te zijn en om elkaar daarna aan tafel te ontmoeten en in de ogen te kijken, dan is het een hulpmiddel. Als een kerkgemeenschap haar activiteiten coördineert via het internet, om daarna samen eucharistie te vieren, dan is het een hulpmiddel. Als het web een gelegenheid wordt om verhalen en ervaringen van schoonheid of van lijden die fysiek ver van ons verwijderd

² *Uitgebreide regels*, III, 1: PG 31, 917°; cf. Benedictus XVI, [Boodschap voor de 43ste mondiale dag voor de sociale communicatiemedi](#) (2009).

zijn te delen, als het ons helpt om samen te bidden en om het goede te herontdekken in wat ons verenigt, dan is het een hulpmiddel.

Zo kunnen we overgaan van diagnose naar therapie: door de weg vrij te maken voor dialoog, ontmoeting, een glimlach, een liefdevol gebaar ... Dit is het netwerk dat we willen. Een netwerk dat gemaakt is, niet om iemand in de val te laten lopen, maar juist om te bevrijden, om zorg te dragen voor een gemeenschap van mensen die vrij zijn. De Kerk zelf is een netwerk, samengeweven door de eucharistische gemeenschap, waar de eenheid niet gebaseerd is op *likes*, maar op de waarheid, op het *Amen*, waarmee iedereen zijn verbondenheid met het lichaam van Christus beaamt en de anderen verwelkomt.

Vaticaan, 24 januari 2019, gedachtenis van Sint-Franciscus van Sales

Franciscus

Copyright: Libreria Editrice Vaticana; vertaling in Nederlands: Bisschoppenconferentie van België.